

Om landskapsnamnet Uppland.

Af

Otto von Friesen.

S kilda tider ha gifvit olika svar på denna fråga, och svaren ha visserligen ej alltid stämt öfverens med hvarandra därför, att de varit samtida. Jag skall i all korthet ge en öfversikt öfver de lösningar, som föreslagits, men åsyftar icke att åstadkomma ett fullständigt register öfver dem alla.

Äldre meningar såsom Messenius', Rudbecks och Peringskölds refereras af L. Salvius i Beskrifning öfver Sveriget, Första Tomen om Upland, Stockholm 1741, s. 1 f.: »Någre gissa at namnet Upland skal vara kommit af det ordet ypen eller ypna, såsom der med skulle förstås et yppet Land; men det är svårt at finna någon grund der til. Andre mena, at det är således nämt efter en Konung, som här i Landet skal fordom varit rådande och hetat Ubbo: fast det ännu är ovist, om någon Konung af det namnet varit til här i Sverige. Det kallades fordom Up-Svea, och Inbyggarena Up-Svear, hvaraf det tyckes sedermera vara kalladt Upland. Begge namnen synes peka på et sådant Land, som skulle vara högländt eller bära up åt: I hvilket afseende jämväl en ort i Norrige skal blefwit kallad Upland, emedan den ligger högt up ifrån Hafvet; Men detta vårt Upland reser sig icke så märkeligen up åt, att det just der af skulle fåt sit namn. Det är lågt både vid Hafvet och Mälare sidan: har ock up i Landet mera slättmarker än stora höjder.» . . . »Ty skulle en med samma skäl kunna säga, at detta Land är kallat Upland och des Inbyggare Yfverborne, af det yppersta som här af ålder varit och ännu är i hela Norden, både i det Andeliga och

Verdsliga Väsendet. Vi säga ännu: *Gå up til Kyrkan, fara up til Staden, resa up til Slottet*, at der med gifva ortens värdighet och heder tilkänna: fast än den, vi ärna oss til, kan ofta ligga lägre nid, än den vi komma ifrån. I lika mätto, kan det vara händt, at Östersjön, Södermanland, Vessmanland och Norrland hafva fåt sina namn efter de 4 Väderstreken från Upland; Men om der af kan skäligen slutas at Upland varit den ort, hvar uti våre älste Förfäder, som i början icke hade något vist Boställe, aldra först sat sig neder, eller tagit sig et stadigt fäste, det synes så vida ovist, som dessa Landsorter intet lära så varit kallade ifrån den tid, de aldra först fingo sina vissa inbyggare.... Sielfva namnet Upland skal föga vara äldre än i från Christi tid.»

Eric Tunelds Inledning til Geographien öfver Sverige, utgifven samma år som föregående arbete, s. 24, säger: »Ther (i Uppland) har, uti the äldsta tider, warit Konunga-Sätet: och förmenes hafwa fådt sit namn antingen theraf, at thet ligger up i landet, eller ock rättare, för the fordna Upsala-Kungars öfvervälde, under hvilka the andra Landsändars Fylkis Konungar och Höfdingar woro skattskyldige: hwadan thet ock fordomdags kallades Ypland, Opland och Öfwer-Sverige; och Inbyggarena Up-Swear eller Öfwer-Swear.» N. W. Forsslund, som 1827 utgifvit den 8:e upplagan af Tunelds geografi, återger ännu i allt väsentligt de åsikter, som Tuneld själf uttalat i den första.

Enligt C. J. Schlyter, Om Sveriges äldsta indelning i landskap och landskapslagarnes uppkomst, Uppsala 1835, s. 26, inskränkte sig Svithiod ursprungligen till det sedermera så kallade Uppland, »och således voro *Svear* ej annat än Uplands invånare, hvilka först sedan de kringliggande landen blifvit genom derifrån utgångna kolonier befolkade, så att nya landskap deraf upkommit, till skilnad från dessa nya landskapens inbyggare kallade sig *Upsvear* och sitt land *Upland*, hvaremot kolonisterne och deras land benämndes efter deras belägenhet i förhållande till moderlandet, t. ex. *Supermæn*, *Supermanna land*. Namnet *Upland* (pl.) är dock, likasom *Smaland*, collectift, och har afseende på de tre så kallade *folkland*, och den vid hafvet belägna *Ropen*, hvaraf det utgjordes.» — Till denna Schlyters

framställning bör först anmärkas, att, som R. Tengberg: Om den älsta territoriala indelningen och förvaltningen i Sverige I s. 9 not 7 framhållit, Svearnes land — svenska och danska runstenars *Sviþiuþ*, lat. *Svecia* — ursprungligen omfattade landen på Mälarens norra sida, således både Uppland och Västmanland; detta framgår bl. a. af Magnus Ladulås' testamente af 1285, där Svecia omfattar Uppsala och Västerås stift till skillnad från Strängnäs stift, och af Svenskt Dipl. II nr 1890 (af 1312): Suecia, in Sudermannia vero. Vidare är det, med nuvarande kännedom om bygdens ålder och den geografiska utvecklingen af det beboeliga landet i Mälardalen, oss icke möjligt att anse Uppland som den först bebyggda delen, hvarifrån de öfriga »landen» kring sjön befolkades, lika litet som det är i minsta mån sannolikt, att de historiska landskapsnamnen äro så urgamla, att de stå i samband med den första bebyggelsen. Att Uppland i denna nejd i historisk tid uppträder som hufvudlandet beror ingalunda på någon detta lands förstfödslo rätt, utan på den omständigheten, att förutsättningarna för en på jordbruket grundad hög materiell kultur här voro störst, liksom därpå, att den här såsom hos hvarje sundt folk följdes i spåren af en motsvarande andlig odling.

R. Tengberg påvisar i sin ofvan anförda utmärkta afhandling s. 9, att landet »ofvanskog», d. v. s. norr om de stora skogar, som skilde Mälardals- och Hjälmdalsbäckena m. m. från bygderna kring Vänern och Vättern, äfven jämte benämningarna *Svecia* och *Svecia superior* med ett gemensamt namn kallades *Upplanden*. S. 10 förklarar han ur denna kollektivbenämning landskapsnamnet *Uppland* såsom genom betydelseinskränkning uppkommet.

Den som senast yttrat sig i frågan är K. H. Karlsson i Uppland, Skildring af land och folk, I s. 408. Han anser, att Uppland i båda sina nyss angifna betydelser bör tolkas som det *högre upp belägna landet* i motsats till i det ena fallet Götalanden, i det andra Södermanland och Västmanland. Äfven han torde mena, att landskapsnamnet ursprungligen omfattar de tre folklanden: Tiundaland, Attundaland och Fjädrundaland samt Roden. Att Roden emellertid icke ursprungligen och till dels ännu i dag icke räknas till Uppland, skall jag i det följande påvisa. Och det är denna omstän-

dighet, som — bland andra — ger oss medel i hand att utröna, hvad *Uppland* först som appellativ och senare som egennamn innebar för forntidens svenskar. Åtminstone jag har — äfven om jag icke förbiser, att eriksgatans sista del gick genom Västmanland och nådde sin slutpunkt i Uppsala — svårt finna stöd för, att *Uppland* skulle ha ansetts ligga högre upp än Västmanland, liksom nedan anförda fakta skola visa, att icke heller södermännens land varit utgångspunkten för namngifningen.

Jag vill först behandla namnets form: *Upland*, äfven *Opland* (t. ex. i Svenskt Dipl. fr. 1401 II sid. 262 af år 1410), är i fornsvenska ursprungligen ett plurale tantum, t. ex. *uplanda laghman*, *þry uplanda folkland* i Uplands Lagen¹; *laghmaþer af uplandum*, *et laghmans dōme ivir al upland*, *uplanda laghsagha* i Södermanna Lagen; hufvudhandskriften af Magnus Eriksons Landslag har Konungs Balken § 1 *laghmanzdōme ivir alt vpland*, men en rad andra handskrifter (af Schlyter betecknade B, E, F, G, H, L, O, R, S, etc.) ha *all*, f. ö. har Magnus Eriksons Landslag *laghmannin af vplandum*, *vplanda laghsagha* Konungs Balken 7, 1; Gifto Balken 5 pr. har hufvudhandskriften *vplands lagh*, men alla andra ha *vplændzk* eller *vplandsk* (ordföljden på stället synes snarast tala för, att adjektivet här är det ursprungliga: *ialk gifter þik . . . til allan þen ræt sum vplandz æru lagh*). Konungs Balken af Kristoffers Landslag § 1 har — så samtliga handskrifter — *ofuer alt vpland*, men Konungs Balken 6 § 1 *vplanda lagh sagha*; Konungs Balken 3 pr. *laghman af vpland*, där dock de flesta handskrifter ha *vplandum*; jfr. Konungs Balken 5 pr.; Gifto Balken 5 pr. har *vplandz lagh* i de flesta handskrifter, i andra däremot *vplændzk lagh*.

Förhållandena äro likartade i diplomten. Namnet är öfver hufvud tidigast belagdt i Birger Magnussons Stadfästelsebref för Upplandslagen af 1296 Svenskt Dipl. II. 203, där i den latiniserade

¹ Schlyter upptar också i glossaret till Upplandslagen formen *Uplands Ärfda* Balken 3. pr., men denna förekommer endast i den unga 1500-tals-handskriften F, under det att däremot dennas original, Ängsö-handskriften, i likhet med öfriga äldre handskrifter på stället i fråga har *vplændsk lagh*.

formen *Uplandia*.¹ Samma ord — men här som namn på en gård — möter i svensk form *Uplandum* i Svenskt Dipl. II. 561, år 1309. I Svenskt Dipl. fr. 1401 II. 611 f. träffas två gånger skrifningen i *Vpland*, en gång i *Uplandom*.

Vi finna sålunda, att ordet äldst är plurale tantum, men att redan i andra hälften af 1300-talet spåras den tendens, som i nysvenskan gjort ordet till ett singulare, i detta afseende likvärdigt med *Västergötland*, *Södermanland* o. s. v.²

I nysvenskt skriftspråk är formen *Up(p)land*, i uppländska dialekten (Svartlöga, Norrtälje skärgård) *åplån* och *úplån* enl. egen upppteckning; (Vätö) *úpån* Schagerström: Svenska Landsmålen X, I, 84; (Fasterna) *úpån* Tiselius: Svenska Landsmålen XVIII. 5. 20. och 96.

Jag öfvergår till att söka fastställa betydelsen hos vårt ortnamn. Det bör då först frambållas, att Uppland (Opland), Upplanda icke så sällan förekommer som namn på byar och gårdar i skilda delar af den skandinaviska halfön. En granskning af dessa ställens naturliga beskaffenhet och läge i förhållande till omgifvande trakter bör — efter hvad man på förhand kunde förutsätta — ge oss en vägledning till hvad de gamle en gång inlagt i landskapsnamnet Uppland. Ur de hittills utkomna delarna af Rygh, Norske Gaardnavne, har jag antecknat namnet från:

1) Søndre Trondhjems Amt: *Opland*, fornnorska (af) *Vplandom* »den höiere liggende Gaard; Navnet.... maa forståes i Forhold til den vestenfor liggende lavere Bygd.» Norske Gaardnavne XIV. 326.

2) Nordre Trondhjems Amt: *Opland*, »Gaarden ligger langt oppe i Jössunddalen», Norske Gaardnavne XV. 348.

3) Nordlands Amt: *Opland*, fornnorska *Upplandir* »den höit eller langt inde liggende Gaard. Gaarden ligger langt inde i Landet ved det Vassdrag, som munder ud i Halsfjorden ved Halsan.» Norske Gaardnavne XVI. 57. — Ur de hittills utkomna delarna af Norske Gaardnavne, som behandla det sydliga Norges gårdsnamn,

¹ Bildad med det i forn- och medellatinet vanliga landsnamnsuffixet *-ia*: Italia Hispania, Gallia, Germania; Tiundia, Attundia, Vestmannia o. s. v.

² Härmed korrigeras Tengbergs uppgift anf. arb. s. 10 not 8.

har jag icke antecknat ordet (Smålenene, Akershus, Hedemarkens, Kristians och Nedenes Amter).

Uppland var namnet på ett antal bygder, som lågo norr om Kristianiafjorden och som icke nådde ned till hafvet. Fritzner² upptar ett appellativum *uppland* »Landskab som ligger inde i Landet, fjernt fra Söen.» I nynorska dial. betyder enligt Aasen *uppland* neutr. »Opland, Höiland, indre Del af Landet. Särilig om Distrikterne söndenfor Dovrefjeld: Gudbrandsdalen, Österdalen, Hedemarken, Toten m. fl.»

I *Sverige* träffas gårdsnamnet *Uppland*, *Upplanda* på spridda ställen från det småländska höglandet upp till Västerbotten. De fall jag antecknat äro följande:

1) *Upplanda*, by belägen $\frac{1}{4}$ mil sydväst om Hvetlanda, Jönköpings län, fornsvenska (*i*) *vplandom*, Svenskt Dipl. fr. 1401 II, 419 (från år 1411). Byns inägor äro, såsom ofta är fallet i nordöstra Småland, belägna å en mot den öfriga trakten tydligt markerad höjdplata.

2) fornsvenskt *Mæpeluplanda*, *Væstra Uplanda* och *Östra Uplanda*, nu respektive *Medelplana* (*Mellplana*), *Västerplana* och *Österplana* på Kinnekulle i Västergötland. Då de nämnda byarna och kyrksocknarna äro belägna å bergets högre afsats, ha de uppenbarligen fått sitt namn på grund af sitt höga läge i förhållande till de på bergets nedre afsats och slätten nedanför liggande bygderna.

3) *Upplanda* i Rudskoga, Värmlands sydöstligaste socken, är beläget på en höjdsträckning, som reser sig öfver kringliggande slättmarker.

4) *Upplanda* i Öfre Ulleruds socken af nyssnämnda landskap är beläget på södra sidan af Klarälven, som här gör en tvär bukt i öster—väster. Antingen har byn sitt namn af sitt läge på ett utsprång från ett i söder liggande bergparti eller ock i förhållande till längre nere vid älven belägna gårdar.

5) *Uppland* i Björkviks socken, Södermanlands län — gården nämnd som torp i Svenskt Dipl. fr. 1401, II, 549 (år 1413) — ligger på en skogig höjd sydväst om Yngaren något öfver $\frac{1}{4}$ mil från Björkviks kyrka.

6) *Upplanda* i Tegelsmora socken, Uppsala län, ligger på slätten cirka $\frac{1}{2}$ fjärdingsväg nordöst från Vendelsjöns nuvarande nordspets, och torde namnet ursprungligen ha velat framhäfva, att byn låg längre upp (på fält, som voro mer aflägsna från sjön än hvad andra fält (land) voro eller längre upp mot vattensystemets källor) i förhållande till bygden kring Vendelsjöns sydligare och mellersta delar.

7) *Upplanda* i Östervåla socken af Västerås län, Uppland, är den längst upp mot den högländtare skogsbygden liggande byn i Åbyåns dalgång.

8) *Uppland* i Mörsils socken, Jämtland, ligger, att döma af generalstabskartan, ofvan den starkt stigande norra stranden af sjön Liten, cirka 2 kilometer väster om Mörsils kyrka. Möjligen kan byn också ha sitt namn af sitt läge i dalen ofvanför Mörsil.

9) *Uppland* i Degerfors socken, Västerbotten, har jag ej kunnat erhålla notiser om.

Land i de ortnamn, som ofvan äro angifna, betyder uppenbarligen »jord, som är föremål för en enskild persons brukande och därför enligt gammal rätt föremål för personlig eganderätt» och står sålunda i motsats till »allmänning». Den plurala formen — i senare tid i Sverige reflekterad i ändelsen *-a* — kan sålunda ange, att vid tiden för namngifningen en by, som i yngre tid heter *Upplanda*, hade flera åbor. Detta antagandes riktighet stödes af den omständigheten, att den enda gård i mellersta och södra Sverige, som har formen utan *-a*, nämligen *Uppland* i Björkviks socken, Södermanland, än i dag består af en enda gård, under det att *Upplanda* genomgående är namn på större eller mindre grannsamhällen. Emellertid kan *land* också tolkas som »odladt fält»; jämför nysvenska *trädgårdsland*, hvaraf flera naturligen kunde tillhöra samma ägare. *Uppland* som gårdsnamn kunde alltså beteckna — om vi använda det material, som jag nyss i detalj genomgått — »en grupp af två eller flera gårdar, som äro belägna på en höjd eller längre upp vid ett och samma vattensystem, längre in i landet». I den senare betydelsen brukas också prefixet *upp-* i nysvenska *uppstad*, »inne i landet belägen stad, på hvilken ej kan bedrifvas sjöfart», i mot-

sats till *stapelstad*. Något exempel på att fornsvenskt eller fornvästnordiskt *upp*- betecknar längre mot norr belägen, känner jag icke och har jag icke heller — trots rätt vidlyftigt sökande — lyckats anträffa. *Upp*-, *öfver*-, *ofvan*- stå i uppsvenska ortnamn i motsats till *ut*-, *yttre*-, *utan*- (*nedan*, *neder*), under det att motsvarigheten till *norr*-, *nordan*- heter *söder*- (*sör*-), *sunnan*- o. s. v. Detta framgår redan af de bekanta motsatserna: *Ofvanskog* — svearnas bygd — och *Utanskog* — götarnas. Det är en tillfällighet, att den förra ligger norr om den senare och sålunda äfven att samma områden också kallas *Sunnanskog* och *Nordanskog*. Jag vill emellertid ännu anföra ett antal uppsvenska ortnamn, som ytterligare belysa betydelseförhållandet i fråga:

1. *Öfvergrans* socken, Uppland, ligger norr om *Yttergrans* socken, som ligger längre ned mot sjön och närmare stora förbindelseleden i Mälaren.

2. *Upplunda* vid sjön Gillfjärden i Roslags-Bro socken; en knapp fjärdingsväg öster därom och nere vid Norrtäljeviken *Utlunda*.

3. *Uppmyrby*, Boglösa socken, $\frac{1}{2}$ mil fågelvägen från *Utmyrby*, som ligger i sydöstlig riktning närmare Mälaren; nu ligga båda ställena tämligen långt in i landet.

4. *Uppnäs* i Rådmansö socken, Roslagen, på en liten höjd längre in i landet ungefär midt emellan *Östernäs* och *Västernäs*, som ligga $\frac{1}{2}$ mil från hvarandra på Rådmansö sydligaste del.

5. *Öfvernutto* i Hökhufvuds socken, Roslagen, $\frac{1}{8}$ mil söder om *Ytternutto*; båda ställena vid Olandsån, som från söder till norr flyter ut i Kallrigafjärden.

6. *Öfverjärna* socken, Södertörn, ligger ett stycke från salt-sjön, under det att *Ytterjärna* är beläget nere vid sjön.

7. *Öfverjärfa*, Solna socken, Uppland, längre in i landet (vid järnvägsstationen); *Ytterjärfa* vid sjön.

8. *Uppskedicka* i Hökhufvuds socken, $\frac{1}{2}$ mil fågelvägen från *Norrskedicka* i Börstils socken, hvilket senare ligger längre utåt sjön (Öregrundsgrepen).

9. *Uppveda* i Vätö socken på fastlandet; $\frac{1}{4}$ mil fågelvägen öster därom på Vätön *Utveda* och $\frac{1}{4}$ mil norr härom också på Vätön *Norrveda*.

Af den anförda — såsom jag tror — för Upplands vidkommande proportionsvis rikhaltiga exempelsamlingen framgår med all önskelig tydlighet, att *upp-* som första led i uppsvenska ortnamn ej är liktydigt med *norr-*. Namnet *Ofvanskog* har ursprungligen betecknat landet som högländtare än östgöta- och västgötaslätterna, ett missstag som är desto förlätligare, som gränshöjderna delvis tämligen omärkligt öfvergå i slättlandet norr om dem, under det att sydsidans branter mer träda i ögonen; eller också utgår benämningen från den iakttagelsen, att landet låg *längre in* (ex. analogia från en flod) *högre upp* vid Östersjön än Götalandskapen: det tog längre tid att därifrån nå ut till de större farvattnen: Nordsjön etc. När *Uppsverige*, *Öfre Norrland* etc. för nutida språkkänsla betyder norra Sverige, nordligare Norrland, så beror detta på en föreställning om landets höjning norrut eller möjligen på det i senare tider allt vanligare bruket af kartor, orienterade i norr och söder. Sedan jag sålunda fastställt betydelsen af gårdsnamnet *Uppland* och *Upplanda* på den tid, då det i vårt språk ännu lefde som appellativum, öfvergår jag till granskning af landskapsnamnets egentliga och ursprungliga innebörd.

Här lämnar oss en ännu lefvande folklig uppfattning viktiga uppslag. På Svartlöga, en ö belägen i hafsbandet utanför Furusund, anser folket sig icke vara »*oplänningar*» eller bo i »*Opland*». »*Opland*» är för dem landet norr om Mälaren kring denna sjös inre vikar och tillflöden, öfver hufvud den del af Uppland, som är belägen längre in från Saltsjön och Mälaren räknadt. En ort, som af svartlögaborna — efter hvad jag speciellt erinrar mig — utpekades såsom liggande i »*Opland*», var Örsundsbro, dit öborna i något äldre tid på höstarna begåfvo sig för att tillbyta sig brödsäd mot sin strömming. Med denna min egna iakttagelse öfverensstämmer Ambrosianis från Färentuna härad i Mälaren, väster om Stockholm. I Folkloristisk mosaik s. 1. (Upplands fornminnesförenings tidskrift XIX) omtalar nämnde forskare, att »man skilde mycket bestämdt på Roslagen — öster ut —, Storlandet och Uppland, mellan hvilka senare Ekolsundsviken syntes utgöra gränsen, så att man med de ofta förekommande orden 'opp i Uppland' närmast

syftade på Trögds härad. I Färentuna fick man också den för en stockholmare förvånande uppgiften, att Svartsjölandet — både mot hvad han själf trodde och mot hvad hans geografi lärt honom — omfattar betydligt mer än den ö, som vanligen kallas så och som på orten kallas Färingsön. Dit höra nämligen också Munsö, Ekerö och, om man får tro ett dombref från 1709, Adelsö, ty i detta står Alsö på Svartsjö». Som vi finna, är meddelaren af ofvanstående intressanta notiser själf något osäker om, hur i den folkliga geografien gränsen går mellan Uppland och Storlandet. Det är öfver hufvud icke säkert, att dessa båda namn + Roslagen och Svartsjö enligt färingtunabornas uppfattning representera samma föreställning som i riksspråket återges med Uppland. Till att börja med är det visserligen fullt klart, att med Uppland, Oppland i de ofvan nämnda båda bygderna afses det längre in från kusten, längre upp efter de sund, vikar och åar, hvaraf landskapet är genomskuret, belägna landet. Jag skall med ytterligare skäl styrka detta nedan. Nu föreställer jag mig, att, om folket har sin geografiska indelning af Uppland fullt systematiskt genomförd, så är för dem landet närmast uppdeladt i kustområdet längs Mälaren och Saltsjön med därutänför belägna öar och det inre landet (»uppland»). I gammal tid hörde Färingö thinglagh, nuvarande Färingtuna härad, till Attundalands rodh, alltså till Roslagen, Styffe: Skandinavien under Unionstiden, s. 300. »Storlandet» är sålunda från färingtunabornas horisont det på andra sidan norra segelleden belägna kustområdet tillhörande fastlandet.

Den betydelse af »uppland, innerland», som vi redan med stöd af nutida folkligt namnbruk kunna konstatera, bekräftas äfven — såsom ju var att vänta — af äldre källor. Olof Broman lämnar i sin Glysisvallur — se Hægermarck: Helsingboken (Prosten Broman's Glysisvallur) Uppsala 1900 s. 63 — en afskrift af ett äldre manuskript (från tiden 1580—1620) om finn-nybyggena i Hälsingland: »Dessa nybyggen på Finnskogarne finnas allra mest uti *Upplands-Socknarne* v. g. i Hassela, Bjuraker, Ferla, Jarlsö, Arberad, Boldnäs, Alfta, Hanebo; Men ut vid *Sjösidone* icke så, där desse Finnar

Ofvan s. 20 har jag nämnt, att *Uppland* (Upplandia) första gången möter oss i urkunderna i kung Birger Magnussons stadfästelsebref för Upplandslagen. Här anser sig kung Birger behöfva inskräpa, att Upplandslagen jämväl är afsedd för alla dem, som »byggiae i nyrræ Roþin». Detta hade tydligtvis icke varit behöfligt, om icke i det folkliga föreställningssättet Nyrræ Roþin stått i motsats till Uppland. Hvad som på det anförda stället menas med det förra uttrycket framgår af Upplandslagen Þingmala Balken XIII: *roþin liggær i lanzlaghum, aldær þæn ovæn stockholm ær, utæn i þæssum malum*.¹ *Nyrræ Roþin* kallas sålunda den uppländska skärgården i motsats till den sørmländska och östgötska, och till *Roþin* räknades ursprungligen, som ofvan framhållits, också *Færingö thinglagh* i Mälaren. Det är all sannolikhet för, att *Uppland* erhållit sin nutida bemärkelse (alltså omfattande hela det nuvarande landskapet Uppland) därigenom, att samma lag, som gällde för hufvudbygden (»Upplanden», det inre landet), genom 1296 års kungliga stadga äfven i hufvudsak fastställdes till efterlefnad för Roden, som sålunda kom att tillhöra Upplands lagsaga, och namnet har alltjämt bibehållit sin officiella innebörd, ehuru denna intill våra dagar icke lyckats, åtminstone icke på alla orter, slå igenom i folkmedvetandet.

Den folkliga och delvis också på äldre förvaltningsförhållanden hvilande motsatsen *kustlandet: innerlandet* (Uppland) träder oss äfven klart till mötes i en uppgift, som baserar sig på förhållandena under 1200-talets första decennier. Snorre Sturlason, hvilken själf besökt Uppland, meddelar i *Heimskringla*, F. Jónssons uppl. II. 134, att det egentliga *Svíþjóð* bestod af Sudærmannaland, Vestmannaland eller Fjaðryndaland, Tiundaland och Attundaland; »den femte delen är *Siðland* (kustlandet, Roþin) och hvad som därtill hör på östsidan utmed hafvet». Han nämner icke här namnet Uppland, säkerligen därför, att Tiundaland och Attundaland ännu utgjorde *själfständiga* förvaltningsområden med egna lagmän.

¹ Styffe, Skand. under unionstiden, s. 306 och not. 5, hyser en annan mening: han identifierar Norre Rodhen med Tiundalands Rodh. Men den redan af Schlyter framhållna parallelen i Þingmalabalken XIII vederlägger Styffe.

Då vid århundradets slut hela det nuvarande uppländska området slogs ihop under en gemensam lagman, kom det redan tidigare som motsats till kustlandet (Siäländ, Ropin) brukade Uppland till användning som namn för hela landskapet.

Ofvan sågo vi, att landskapsnamnet Uppland ursprungligen var ett plurale tantum, och funno, att samma egenskap i en rad fall tillkommer gårdsnamnet *Upplanda*. Man kan därför vara tveksam, huruvida pluralen *land* skall tolkas som »*landsdelar*» och hänföra sig till sammanslagningen af de tre folklanden till en enhet eller *-land* bör tolkas som »gård», »bygd» och *Uppland* sålunda allra ursprungligast betyda »gårdarne som ej ligga nere vid kusten», d. v. s. inne i landet.

Sammanfattning: Uppland betyder: »det längre upp från sjön, längre in från kusten belägna landet (bygderna)»; namnet är gifvet med utgångspunkt från det uppländska kustområdet, snarast Mälareoden. Troligen är det genom sammanslagningen af de olika landsdelarna till en lagsaga — Upplands — som hela området så småningom fått det gemensamma namnet Uppland, ett namn, som sålunda från början är officiellt och som ännu icke fullt slagit igenom i det folkliga medvetandet.